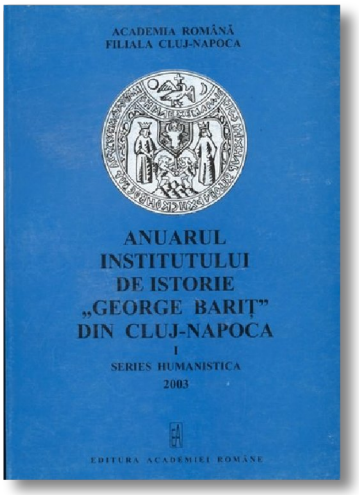

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

humanistica.ro

Considerații asupra influenței și disocierii răspunderii financiare și de drept civil în contenciosul de la instanțele Curții de Conturi

Adrian Man, Narcisa Varo

How to cite this article:
Man, Adrian; Varo, Narcisa (2003) *Considerații asupra influenței și disocierii răspunderii financiare și de drept civil în contenciosul de la instanțele Curții de Conturi*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 1, pp. 403–409. DOI: 10.5281/zenodo.22965498

© 2003: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

CONSIDERAŢII ASUPRA INTERFERENŢEI ŞI DISOCIERII RĂSPUNDERII FINANCIARE ŞI DE DREPT CIVIL ÎN CONTENCIOSUL DE LA INSTANŢELE CURŢII DE CONTURI

Adrian Man, Narcisa Varo

Institutul de Istorie „George Barit" din Cluj-Napoca

1. Potrivit prevederilor art. 1 din Legea nr. 94/1992, *pentru organizarea şi funcţionarea Curţii de Conturi*, aşa cum a fost republicată[1], aceasta „este instituţia supremă de control financiar asupra modului de formare, administrare şi întrebuinţare a resurselor financiare ale statului şi ale sectorului public. Curtea de Conturi exercită şi atribuţii jurisdicţionale..."

Cu referire la acest enunţ de principiu, ce-şi găseşte suport în dispoziţiile Legii nr. 94/1992, dar, în primul rând în prevederile art. 139 din *Constituţie*, în literatura juridică s-a afirmat că, deşi Curtea de Conturi este un organ administrativ[2], şi acceptându-se premisa că „instanţele Curţii de Conturi „nu sunt judecătoreşti" stricto sensu, aşa cum a statuat, de altfel Curtea Constituţională[3], *atribuţiile acestora*, (cum ar fi dreptul de a acorda despăgubiri civile şi de a rezolva litigii de muncă, procedura de soluţionare a litigiilor, căile de atac susceptibile de a fi promovate, recursul jurisdicţional, revizuirea, potrivit practicii jurisdicţionale chiar contestaţia în anulare, recursul în anulare declarat de procurorul general financiar şi recursul la Curtea Supremă de Justiţie – Secţia de contencios administrativ sau la Curtea de Apel, în funcţie de natura litigiului), *le face mult mai apropiate de instanţele prevăzute la art. 125 din Constituţie, decât de autorităţile administrative cu atribuţii jurisdicţionale* (s.n.)"[4]. De altfel, art. 130 din Legea

---

[1] Legea 94/1992 a fost republicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 116/16.03.2000 şi modificată prin Legea 77/2002, publicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 104/07.02.2002.

[2] T. Drăganu, *Drept constituţional şi instituţii publice, Tratat elementar*, vol. II, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 1998, p. 333. Cu privire la acestă tematică a se mai vedea T. Drăganu, *Actele administrative şi faptele asimilate lor supuse controlului judecătoresc potrivit Legii nr. 1/1967*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1970, p. 49-71.

[3] Prin decizia nr. 64/1994, publicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 177/12.07.1994.

[4] A. Man, *Calitatea procesuală a părţilor în litigiile soluţionate de instanţele Curţii de Conturi*, în „Studii şi cercetări din domeniul ştiinţelor socio-umane", vol. 8, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2001, p. 213. Opinia majoritară a literaturii juridice este aceea că deşi instanţele Curţii de Conturi sunt într-o lege organică, nu sunt judecătoreşti. (T. Drăganu, *Liberul acces la justiţie*, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 2003, p. 27-32) În afară de argumentele mai sus menţionate, ne referim şi la dispoziţiile cu privire la numirea şi revocarea membrilor Curţii de Conturi şi a judecătorilor

94/1992 stabileşte că dispoziţiile procedurale din acest act normativ se completează cu prevederile *Codului de procedură civilă*.

Ca atare, în cursul procedurilor jurisdicţionale, care, în cea mai mare parte sunt consecinţa săvârşirii unor abateri financiare, invocarea excepţiei de ilegalitate este pe deplin admisibilă.

2. Prezentul studiu are în vedere analiza a două hotărâri, din care una publicată[5], şi alta nu[6], care, în opinia noastră au soluţionat corect excepţia de ilegalitate şi consecinţele admiterii sau respingerii acesteia asupra cauzelor deduse soluţionării.

2a. În primul caz, Secţia jurisdicţională a Curţii de Conturi a admis recursul pârâţilor, care fuseseră obligaţi la despăgubiri civile de către colegiul jurisdicţional, considerând că actul normativ invocat de procurorul financiar (Hotărârea Guvernului nr. 551/1991[7]) era contrar principiului constituţional al autonomiei locale, consacrat prin dispoziţiile art.1 din Legea 69/1991 a *administraţiei publice locale*, republicată, în vigoare la acea dată. Ca atare, Secţia jurisdicţională a conchis că hotărârea de Guvern citată nu produce efecte şi, pe cale de consecinţă, nerespectarea unor prevederi ale acesteia, ce normau consumul de carburanţi pentru primării, nu constituie abateri financiare de natură a antrena răspunderea civilă a persoanelor trimise în judecată.

2b. În cea de-a doua speţă, ce a fost supusă şi controlului de legalitate a Curţii Supreme de Justiţie – Secţia de contencios administrativ, s-a statuat că o hotărâre a consiliului local, care ar fi putut să aducă prejudicii comunei, (adică unităţii administrativ-teritoriale), ca urmare a nerespectării unor prevederi din *Legea* nr. 189/1998 *privind finanţele publice locale*[8], nu se validează prin faptul că nu a fost atacată de prefect în faţa instanţelor de contencios administrativ[9].

3. Într-o monografie de referinţă a profesorului Tudor Drăganu, „*Actele de drept administrativ*", s-a arătat că excepţia de ilegalitate reprezintă „un mijloc de apărare prin care, în cadrul unui proces pus în curgere pentru alte temeiuri decât nevalabilitatea actului de drept administrativ, una din părţi, ameninţată să i se aplice un asemenea act ilegal, se apără invocând acest viciu şi cere ca actul să nu fie luat în considerare la soluţionarea speţei"[10]. S-a mai spus că acestei excepţii trebuie să i se

---

financiari, la faptul că aceştia sunt independenţi şi inamovibili, la procedura de trimitere în judecată şi, în fine, la faptul că, în cadrul procesului de la instanţele Curţii de Conturi, se aplică principiile dreptului procesual civil (legalitatea, egalitatea părţilor, contradictorialitatea, nemijlocirea, oralitatea şi, în măsură mai mică, disponibilitatea). Pentru dezvoltări, a se vedea şi A. Man, S. Golub, *Natura juridică a Curţii de Conturi*, „Studii de drept românesc", nr. 1-2/2002, p. 7-15.

[5] Decizia nr. 110/14.06.1994 a Curţii de Conturi – Secţia jurisdicţională, în: S.G. Bomboş, *Repertoriu de practică judiciară a instanţelor de judecată ale Curţii de Conturi pe anii 1994-1996*, Bucureşti, Edit. Tribuna Economică, 1997, p. 17-18.

[6] Decizia nr. 618/14.02.2001 a Curţii Supreme de Justiţie – Secţia de contencios administrativ.

[7] Hotărârea Guvernului nr. 551/1991 pentru completarea şi modificarea anexelor la Hotărârea Guvernului nr. 487/1991 privind normarea parcului auto şi a consumului de carburant, „M.Of. al României", Partea I, nr. 176/29.08.1991.

[8] Publicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 404/22.10.1998.

[9] Acest drept a fost prevăzut de art. 111 din Legea 69/1991 şi este reconfirmat prin art. 27 al *Legii administraţiei publice locale* nr. 215/2001, publicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 204/23.04.2001.

[10] Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1959, p. 260.

dea accepţiunea prevăzută de art. 1047 şi 1653 din *Codul civil*, potrivit cărora prin „excepţie" se desemnează toate posibilităţile de apărare ale pârâtului.

În aceeaşi lucrare s-a mai relevat că: „Pentru exercitarea excepţiei de ilegalitate este de asemenea indiferentă calitatea pe care o are în proces partea care o ridică. Acest mijloc de apărare poate fi tot atât de bine utilizat de pârât pentru a combate temeiurile acţiunii reclamantului, ca şi de reclamant pentru a combate excepţiile ridicate de pârât. Aceasta, pentru că pârâtul care ridică excepţia devine în privinţa ei reclamant, iar reclamantul trece în poziţia de apărare pentru a combate susţinerile pârâtului"[11]. Mai mult, excepţia de ilegalitate poate fi invocată şi de instanţă din oficiu, sau de către procuror, atunci când actul ilegal profită părţii din proces şi aceasta nu are interes să provoace anularea sau constatarea ilegalităţii actului în cauză, fiind imprescriptibilă sub rezerva prescripţiei acţiunii în fond pe care o însoţeşte[12].

Actele administrative, inclusiv cele de drept financiar public, care nu pot fi atacate pe cale de acţiune în contencios şi care sunt enumerate la art. 2^{13} din Legea 29/1990 a *contenciosului administrativ*, nu pot fi examinate nici în cazul excepţiei de ilegalitate[14].

În practica jurisdicţională, ca şi în literatura juridică s-a acceptat că, în cadrul procedurii de contencios administrativ, reglementată de Legea 29/1990 cu modificările ulterioare[15], pot fi atacate deopotrivă actele autorităţilor publice[16] cu

---

[11] T. Drăganu, *op. cit.*, p. 261.

[12] A. Trăilescu, *Excepţia de ilegalitate în contextul legislaţiei actuale*, „Dreptul", nr. 4, 1998, p. 23.

[13] „Art. 2 – Nu pot fi atacate în justiţie:

a) actele care privesc raporturile dintre parlament sau Preşedintele României şi guvern; actele administrative de autoritate şi actele de gestiune ale organelor de conducere din cadrul parlamentului; actele administrative referitoare la siguranţa internă şi externă a statului, precum şi cele referitoare la interpretarea şi executarea actelor internaţionale, la care România este parte; măsurile urgente luate de organele puterii executive pentru evitarea sau înlăturarea efectelor unor evenimente prezentând pericol public, cum sunt actele emise ca urmare a stării de necesitate sau pentru combaterea calamităţilor naturale, incendiilor de păduri, epidemiilor, epizootiilor sau altor evenimente de aceeaşi garvitate;

b) actele de comandament cu caracter militar;

c) actele administrative pentru desfiinţarea sau modificarea cărora se prevede, prin lege specială, o altă procedură judiciară;

d) actele de gestiune săvârşite de stat în calitate de persoană juridică şi pentru administrarea patrimoniului său;

e) actele administrative adoptate în exercitarea atribuţiilor de control ierarhic."

[14] R. N. Petrescu, *Drept administrativ*, vol. II, Cluj-Napoca, Edit. Cordial Lex, 1997, p. 98.

[15] Publicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 122/08.11.1990, acest act normativ a fost modificat prin Legea 59/1993 („M.Of. al României", Partea I, nr. 177/26.07.1993), Legea 65/1993 („M.Of. al României", Partea I, nr. 241/07.10.1993), Legea 146/1997 („M.Of. al României", Partea I, nr. 173/29.07.1997).

[16] Prin decizia nr. 97/1997 a Curţii Constituţionale, publicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 210/27.08.1997, s-a admis excepţia de neconstituţionalitate a art. 1 (1) din Legea 29/1990, în sensul că acesta „este abrogat în ceea ce priveşte referirea la autorităţile administrative, urmând să-şi găsească aplicarea directă prevederile art. 48 (1) din Constituţie, care se referă la autoritatea publică."

Reproducem în continuare primele două alineate ale art. 48 din Constituţie:

„(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluţionarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptăţită să obţină recunoaşterea dreptului pretins, anularea actului şi repararea pagubei.

(2) Condiţiile şi limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică."

caracter individual şi cele cu caracter normativ date în aplicarea legilor. À fortiori, se poate susţine că excepţia de ilegalitate poate fi invocată pentru ambele categorii de acte juridice (individuale sau de reglementare normativă), singurele condiţii fiind ca actul respectiv să fie relevant în cauză şi să nu se încadreze în categoria celor prevăzute la art. 2 din Legea 29/1990.

Prin declararea ilegalităţii actului, acesta nu va fi anulat ci va fi lipsit de eficienţă în cauza supusă soluţionării[17].

Pornind de la cele enunţate anterior, trebuie acceptată, fără rezervă, ideea că excepţia de ilegalitate, ca o chestiune prejudicială[18], poate fi invocată şi în faţa instanţelor Curţii de Conturi şi a tribunalelor arbitrale, care trebuie să o rezolve înaintea soluţionării pe fond a litigiului. În cadrul ambelor categorii de organe, *judecătorul sau arbitrul*, „spune dreptul" (**iuris dictio**), în cadrul unor proceduri în multe privinţe similare cu cele ce se derulează în faţa Curţii Supreme de Justiţie şi instanţelor judecătoreşti, *este obligat, în prealabil, să rezolve chestiunile prejudiciale.*

4. Consecinţele invocării excepţiei de ilegalitate în contenciosul financiar cu privire la răspunderea de drept civil.

De multe ori, actele juridice de drept financiar, în care unul din subiecţi este o persoană juridică, au implicaţii conexe ce intră în sfera răspunderii juridice a unor persoane fizice[19], *fie una contractuală* de dreptul muncii, *fie delictuală, de drept civil.* La persoanele fizice ce nu se găsesc în raporturi juridice de muncă cu

---

[17] Considerăm că aceasta este principala deosebire dintre modul de soluţionare şi consecinţele invocării excepţiei de ilegalitate, care se referă la actele de autoritate publică, de excepţia de neconstituţionalitate, care priveşte legi şi ordonanţe guvernamentale. S-a relevat „...că excepţia de neconstituţionalitate reprezintă o instituţie juridică distinctă, ce excede cadrul procesului concret, în care este ridicată, fiind trimisă soluţionării unei alte instanţe decât cea în care este invocată, şi anume Curţii Constituţionale." (B. Sălăjan Griţan, *Câteva observaţii privind invocarea excepţiei de neconstituţionalitate în procesul penal*, „Dreptul", nr. 8/2002, p. 181).

Nu este mai puţin adevărat că această afirmaţie nu are un caracter axiomatic şi permite nuanţări. S-a stabilit că instanţele Curţii de Conturi nu pot învesti Curtea Constituţională cu excepţia de neconstituţionalitate. (decizia Plenului Curţii Constituţionale nr. 2/15.02.1995, publicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 47/13.03.1995) Aceiaşi situaţie s-a acceptat şi pentru tribunalele arbitrale. (A se vedea, în acest sens, M. Ionaş Sălăgean, *Arbitrajul comercial*, Edit. All Beck, Bucureşti, 2001, p. 110-111).

Desigur, atât pentru hotărârile pronunţate de instanţele Curţii de Conturi, cât şi pentru cele arbitrale există corectivul că excepţia de neconstituţionalitate poate fi reiterată când acestea ajung în faţa Curţii Supreme de Justiţie sau în faţa Curţilor de Apel din teritoriu, în temeiul art. 81-85 din Legea 94/1992 şi a prevederilor art. 364 din *Codul de procedură civilă* pentru sentinţele arbitrale. Această constatare nu împietează asupra împrejurării că este nedrept, şi deci de neacceptat, ca judecătorul financiar sau arbitrul să fie obligat să aplice o normă juridică (lege sau ordonanţă guvernamentală) pe care o apreciază că încalcă legea fundamentală, şi anume Constituţia României. S-a arătat că în Italia şi tribunalele arbitrale sau alte organe de jurisdicţie decât instanţele de judecată sunt îndreptăţite să sesizeze Curtea Constituţională. (I. Deleanu, *Justiţia constituţională*, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 1995, p. 48, 248).

[18] „Chestiune prejudicială – problemă juridică a cărei rezolvare trebuie să preceadă soluţionarea litigiului cu care este conexă" (D. Radu, în: M. N. Costin ş.a., *Dicţionar de drept procesual civil*, Bucureşti, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p. 130).

[19] Plata şi a unor majorări, penalităţi, dobânzi, etc., ce reprezintă sancţiuni pentru nerespectarea la termen a unor obligaţii de drept public de o persoană juridică, pune problema recuperării echivalentului acestora de la persoanele fizice culpabile pentru această situaţie ce a prejudiciat persoana juridică.

persoane juridice, de asemenea, intervine o astfel de răspundere pentru persoanele enumerate la art. 41 din Legea 94/1992, când sunt supuse jurisdicției instanțelor Curții de Conturi.

Când este vorba despre actele de control ale Curții de Conturi deduse soluționării instanțelor acestei instituții, prin încheierea de sesizare a completului, constituit potrivit art. 31 (1) prin actul de sesizare al procurorului financiar, (art. 37 al. 1) sau prin decizia Curții de Conturi prin care se admite cererea de examinare și se dispune sesizarea colegiului jurisdicțional competent în primă instanță, conform art. 39 (Legea 94/1992), de obicei, *prin aceeași hotărâre* se stabilește *atât răspunderea de drept public* (financiar) a persoanelor juridice, *cât și răspunderea de drept civil* a persoanei ori a persoanelor fizice, **dar numai când controlul este efectuat la persoanele juridice enunțate la art. 18**[20]. Ca atare, creditorii creanțelor civile sunt persoanele juridice de la art. 18.

Pentru persoanele fizice prevăzute la art. 41, care au comis abateri financiare, cum s-a întâmplat în prima speță soluționată definitiv de instanțele Curții de Conturi, și care au cauzat un prejudiciu, este posibil ca litigiul să se refere **exclusiv** la instituirea unei răspunderi civile.

Situațiile în care instanțele Curții de Conturi **de plano** nu pot institui o răspundere civilă sunt cele prevăzute la art. 19[21] din Legea 94/1992, așa cum a fost modificată prin Legea 77/2002[22]. În situațiile de la art. 19 sunt controlate persoane juridice de drept privat. În consecință, se poate institui exclusiv o răspundere financiară sau fiscală, statul neputându-se interfera în relațiile dintre organele de conducere ale persoanelor juridice private și personalul propriu.

---

[20] Art. 18: „Sunt supuse controlului prevăzut la art. 17:

a) statul și unitățile administrativ-teritoriale, în calitate de persoane juridice de drept public, cu serviciile și instituțiile lor publice, autonome sau neautonome;

b) Banca Națională a României;

c) regiile autonome;

d) societățile ccomerciale la care statul, unitățile administrativ-teritoriale, instituțiile publice sau regiile autonome dețin, singure sau împreună, integral sau mai mult de jumătate din capitalul social;

e) organismele autonome de asigurări sociale sau de altă natură care gestionează bunuri, valori sau fonduri, într-un regim legal obligatoriu, în condițiile în care prin lege sau prin statutele lor se prevede acest lucru".

[21] Art. 119: „Curtea de Conturi poate hotărî efectuarea de controale și la alte persoane juridice decât cele menționate la art. 18, care:

a) beneficiază de garanții guvernamentale pentru credite, de subvenții sau de alte forme de sprijin financiar din partea statului, a unităților administrativ-teritoriale, a instituțiilor publice;

b) administrează, în baza unui contract de concesiune sau închiriere, bunuri aparținând domeniului public sau privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale;

c) nu-și îndeplinesc obligațiile financiare către stat, unitățile administrativ-teritoriale sau instituțiile publice, verificările efectuându-se împreună cu reprezentanții instituțiilor competente în domeniul supus controlului;

d) sunt societăți de investiții financiare asociații și fundații care utilizează fonduri publice, verificările urmând a se efectua în legătură cu legalitatea utilizării acestor fonduri".

[22] Publicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 104/07.02.2002.

4a. În cauza soluționată de Curtea de Conturi – Secția jurisdicțională s-a apreciat că o hotărâre de Guvern (în speță Hotărârea Guvernului nr. 551/1991) nu ar putea stabili reglementări contrare unei legi organice („Organizarea administrației locale a teritoriului precum și regimul general privind autonomia locală", în conformitate cu art. 72 (2) lit. o din Constituția României, se face printr-un astfel de act normativ).

Dacă acceptăm premisa că Guvernul României nu ar fi fost în drept să limiteze consumul de carburanți pentru autovehicolele ce aparțin administrației locale, cât timp nu s-au efectuat cheltuieli nejustificate, ce nu își găseau suport în creditele bugetare alocate de consiliul local pentru cheltuieli materiale de acest gen, admițându-se excepția de ilegalitate, corect s-a stabilit că nu se putea antrena răspunderea civilă a personalului primăriei, care nu s-a încadrat în normativul stabilit. În considerentele deciziei 110/1994 se arată, expresis verbis, că normele Hotărârii Guvernului 551/1991 „nu sunt obligatorii pentru autoritățile administrației publice locale", Curtea urmând „a examina consumul de carburanți în raport de eficiența, oportunitatea și eficacitatea cheltuielilor efectuate cu motorina"[23].

4b. În cea de a doua speță, atât instanța de recurs jurisdicțional (Curtea de Conturi – Secția jurisdicțională), cât și cea de recurs (Curtea Supremă de Justiție – Secția de contencios administrativ) au avut a se pronunța asupra valabilității înstrăinării unui bun proprietate privată aparținând comunei, pentru care prețul a fost mai mic decât cel aprobat inițial de consiliul local. Cel de-al doilea preț, la care s-a vândut bunul, a fost validat de consiliu posterior datei când a intervenit contractul de vânzare-cumpărare. Organele de control au considerat ca prejudiciu diferența dintre prețul aprobat inițial și cel practicat de părți cu prilejul înstrăinării clădirii.

Pârâții s-au apărat cu aceea că nu au produs nici un prejudiciu, negăsindu-se nici un ofertant la prețul aprobat anterior înstrăinării și că, prin faptul că cea de-a doua hotărâre de consiliu, care a ratificat posterior prețul de vânzare-cumpărare, s-a validat irevocabil, nefiind supusă cenzurii organului de control. Ca atare, nu există temeiuri pentru angajarea răspunderii civile a celor care au participat la pregătirea și semnarea contractului de vânzare-cumpărare.

Instanța supremă a statuat judicios că neatacarea unei hotărâri de consiliu de către prefect nu o face prin aceasta legală, și că instanța, în cazul rejudecării, trebuie să stabilească dacă s-a înregistrat în cauză un prejudiciu, una din condițiile instituirii răspunderii civile.

---

[23] Soluția pe fond, adoptată de Curtea de Conturi – Secția jurisdicțională, în sensul că Guvernul României nu ar putea stabili niște plafoane în efectuarea unor cheltuieli materiale de către primărie, în opinia noastră, este discutabilă. Principiul autonomiei organelor locale nu are un caracter absolut, deoarece Guvernul României, în baza art. 101 din Constituție, exercitând „conducerea generală a administrației publice" este în drept de a stabili limite în efectuarea cheltuielilor, atât materiale cât și de personal. În acest sens sunt și prevederile Legii 154/1998, cu modificările ulterioare, ce stabilesc retribuțiile funcționarilor publici. Această discuție depășește însă tematica studiului de față, putând însă să constituie obiectul unei alte cercetări.

Instanţa de fond, în rejudecare, prin sentinţa nr. 45 din 27 noiembrie 2001[24], nereţinând că reglamentările normative privind vânzarea activelor comunei sunt nelegale, *deci respingând excepţia de ilegalitate*, constatând că cel puţin *formal* pârâţii au nesocotit prevederile legale, cererea de despăgubiri a fost respinsă deoarece a lipsit prejudiciul ca element necesar al răspunderii civile[25]. Cu alte cuvinte, ilicitul financiar nu are întotdeauna consecinţe şi în domeniul dreptului civil[26].

4c. Din datele ce le comportă cele două cauze, se pot desprinde următoarele:

- *admiterea excepţiei de ilegalitate în contenciosul administrativ şi cel fiscal duce în mod obligatoriu la înlăturarea răspunderii juridice, inclusiv a celei de drept civil;*
- *respingerea excepţiei de ilegalitate, deci admiterea că s-au încălcat prevederile de drept public, nu conduce în mod necesar la instituirea răspunderii civile*, deoarece, pentru ca aceasta să poată subzista, sunt necesare întrunirea condiţiilor generale ale acesteia: prejudiciul, fapta ilicită, raportul de cauzalitate şi culpa sau greşeala[27].

5. Cele câteva consideraţii enunţate sunt menite să scoată în evidenţă că abordarea unor concepte juridice, având caracter interdisciplinar, trebuie să se facă prin raportare la marile principii ale dreptului, care au caracter de stabilitate, dar şi la o realitate socio-economică deficitară, şi la o legislaţie care comportă modificări excesiv de frecvente, ce, de multe ori, nu o îmbunătăţesc.

Acceptând situaţia că şi în cea mai bună dintre societăţi se înregistrează un decalaj între *ideal*, care este reprezentat de o legislaţie dreaptă şi coerentă, şi realitatea *concretă*, strădaniile de teoretizare ale practicii judecătoreşti şi jurisdicţionale încearcă să răspundă comandamentului art. 1 (3) din Constituţie, care caracterizează România, ca stat de drept. Fie ca timpurile ce le parcurgem, de integrare în structurile lumii civilizate, să ne permită în apropierea cât mai rapidă de acest deziderat.

---

[24] Nepublicată.

[25] Pentru dezvoltări asupra noţiunii de prejudiciu, a se vedea L. Pop, *Teoria generală a obligaţiilor*, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 1998, p. 199-208.

[26] În sensul că respingerea excepţiei de ilegalitate nu duce obligatoriu la instituirea răspunderii civile, în lipsa unui element al acesteia, cum ar fi culpa, facem trimitere şi la decizia Curţii de Conturi – Secţia jurisdicţională nr. 352/21.05.1996 şi decizia nr. 492/01.10.1996, în: S. G. Bomboş, *op. cit.*, p. 27-32.

[27] „De altfel, culpa – ca stare negativă de conştiinţă – cât timp nu este exteriorizată şi nu este reflexul pe planul conştiinţei a unui fapt ilicit, este lipsită de semnificaţie juridică" (A. Man, *Criteriul departajării între creditor şi debitor a suportării prejudiciului cauzat de „culpa lor comună"*, „Dreptul", nr. 6/1998, p. 29). În acest sens, a se mai vedea A. Man şi S. Golub, *Culpa creditorului*, Bucureşti, Edit. Lumina Lex, 2002, p. 57.